Heilig Hartsite, Kloosterstraat 3, 5 en 7, Heist-op-den-Berg

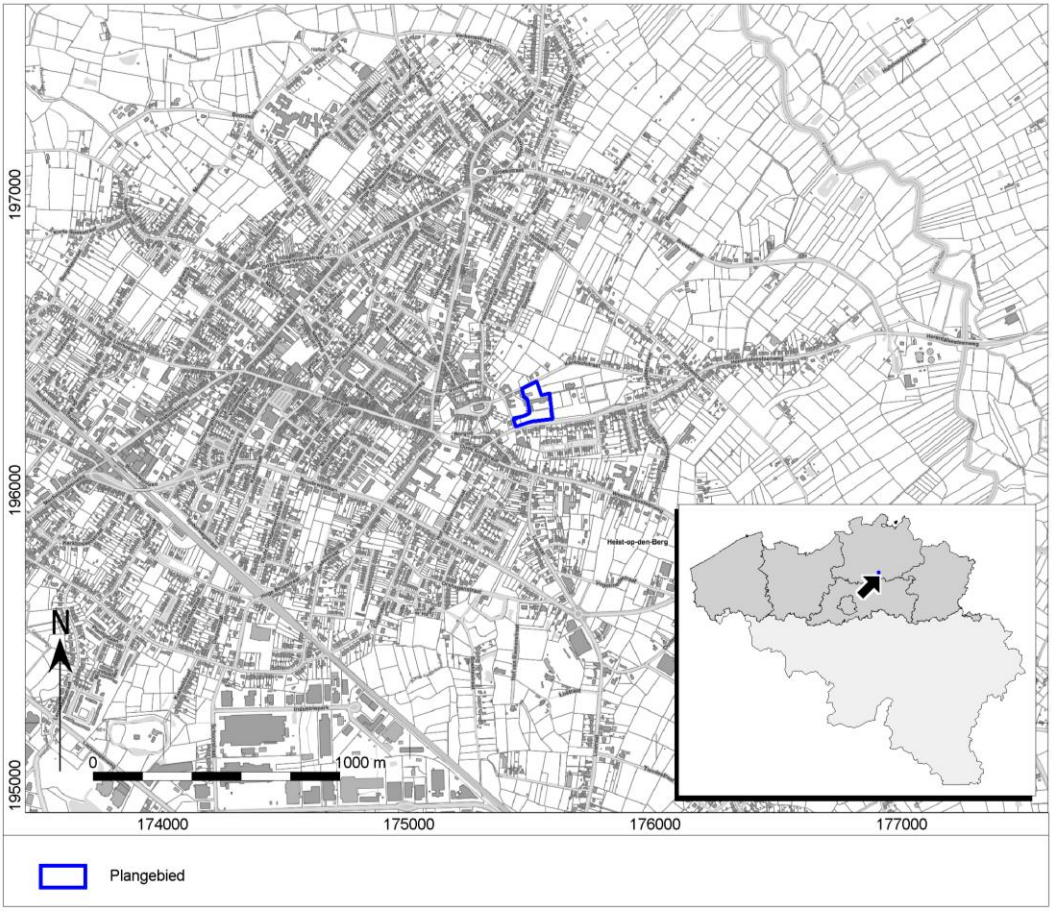
Programma van Maatregelen

Auteur:
N. Jennes (veldwerkleider)

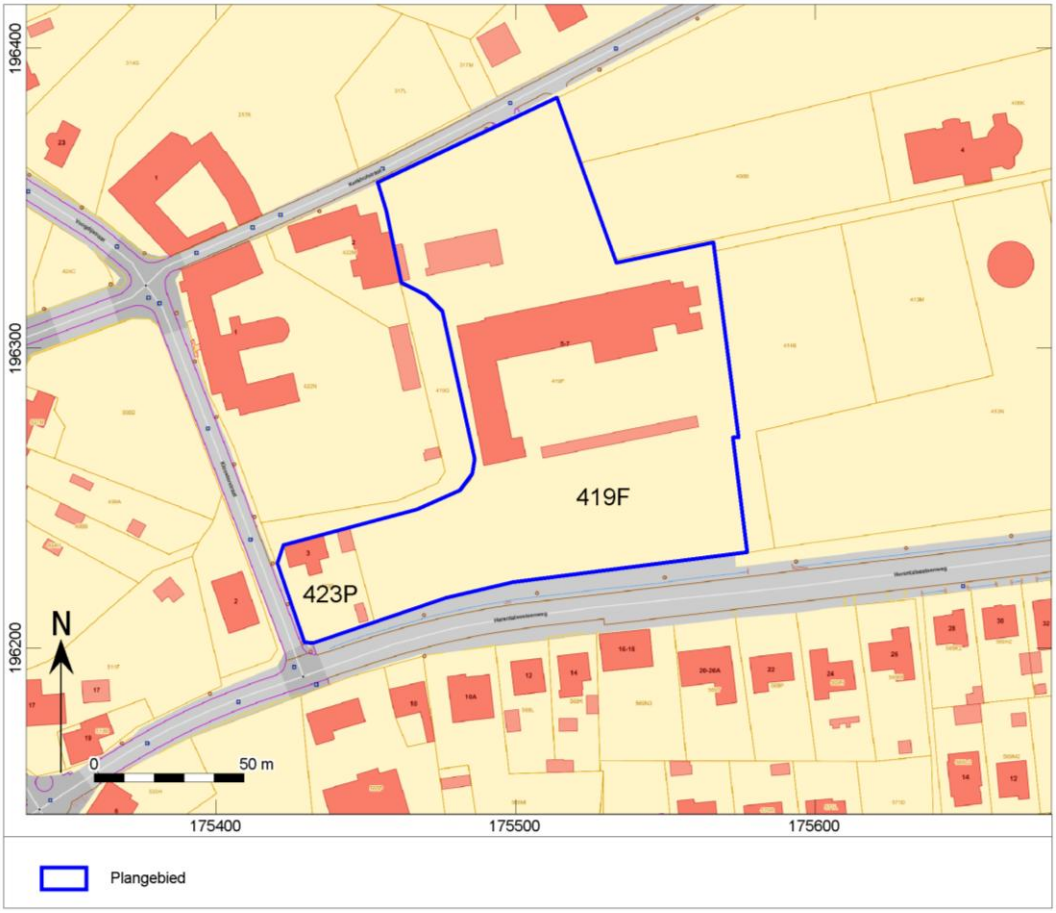
Autorisatie:
X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)

1 Inleiding

In opdracht heeft Vlaams Erfgoed Centrum in april 2019 nota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Heilig Hartsite, Kloosterstraat 3, 5 en 7 te Heist-op-den-Berg (afb. 1 en 2). De nota bestaat uit een landschappelijk bodemonderzoek (prospectie zonder ingreep in de bodem) en een proefsleuvenonderzoek, en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen bouw van 85 appartementen en assistentiewoningen met ondergrondse parking en landschapsaanleg.

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

Afb. 2. Aanduiding van het uit te voeren archeologisch onderzoek op het plan van de bestaande toestand op het terrein.

2 Uitgevoerd vooronderzoek

2.1 Resultaten van het bureauonderzoek

In december 2017 werd reeds een archeologienota opgesteld voor het plangebied. Deze bestond uit een bureaustudie. Hieronder worden de resultaten weergeven.

Uit de geraadpleegde aardwetenschappelijke bronnen blijkt dat het plangebied zich op Tertiaire afzettingen en eolische afzettingen van het Weichseliaan bevindt. Op basis van de ontstaansgeschiedenis van deze eolische afzettingen kunnen in potentie archeologische resten vanaf het Laat-Paleolithicum (geologisch tijdperk Weichseliaan (=Laat-Pleistoceen)) verwacht worden. Verder bestaat het plangebied hier deels uit een OB-bodem, een Sbf-bodem en een P-Z-bodem. Een OB-bodem is een bebouwde zone. Een sbf-bodem is een droge lemige zandgrond met weinig duidelijke humus en/of ijzer B-horizont. Een P-Z-bodem is een complex van lichte zandleem en zandgronden. Landschappelijk is het plangebied eerder hoger gelegen op een hoogte tussen 36 en 46 m +TAW op een geïsoleerde heuvel. Op basis van het DTM kan opgemerkt worden dat het terreinprofiel vrij vlak is. Dit kan het gevolg zijn van een latere erosie waarbij eolische afzettingen werden afgespoeld, maar het doet ook het vermoeden rijzen dat er mogelijk een nivellering of afgraving heeft plaatsgevonden in het verleden. Voor het zuidelijke deel van het plangebied kan opgemerkt worden dat deze percelen vermoedelijk vrij diep zijn afgegraven zodat er mogelijk ook geen archeologische verwachting meer is voor dit gedeelte. Het is echter niet duidelijk in hoeverre deze vermoedelijk afgravingen het bodemarchief en het archeologisch niveau hebben verstoord.

De oudste vondsten die in de nabijheid van het plangebied zijn aangetroffen, dateren uit de Metaaltijden. Deze betreffen een vernielde grafheuvel uit de Metaaltijden op ca. 150 m van het plangebied. Daarnaast werd er een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door All-Archeo op ca. 560 m van het plangebied. Hierbij

werd er aardewerk uit de Metaaltijden en greppels uit de Nieuwe Tijd aangetroffen. Tijdens een andere archeologische begeleiding werd er eveneens aardewerk uit de Metaaltijden aangetroffen.
Verder kan uit een losse vondst van Romeins materiaal afgeleid worden dat het gebied wellicht ook in de Romeinse tijd werd bewoond.
Tot slot bevinden er zich enkele middeleeuwse relicten in de omgeving, waaronder een site met walgracht uit de 15de eeuw en de Sint-Lambertuskerk.
Op basis van het historisch kaartmateriaal kon ook opgemerkt worden dat het plangebied gedurende de 18de eeuw onbebouwd was en pas in de jaren '70 voor het eerst bebouwd werd.

Uit de combinatie van de verschillende bronnen (huidige gebruik, het landschap en de CAI) wordt de verwachting op resten uit het Laat-Paleolithicum en het Mesolithicum momenteel nog laag ingeschaald. Het huidige gebruik toont aan dat er mogelijk rekening gehouden moet worden met verstoringen die veroorzaakt zijn door de aanleg van de huidige bebouwing,verharding en veronderstelde nivelleringswerken en afgravingen (met name zuidzijde). In hoeverre deze werkzaamheden echter daadwerkelijk een potentieel archeologisch hebben verstoord kon tot nog toe nog niet vastgesteld worden. Dit zal een landschappelijk booronderzoek moeten aantonen. Landschappelijk gezien kan het plangebied (getuigeheuvel) enerzijds een aantrekkelijke vestigingslocatie zijn geweest die herkenbaar in het landschap heeft gelegen, anderzijds moet er rekening gehouden worden met mogelijke erosie van de bodem. Hierdoor zou het bodemprofiel mogelijk niet meer intact aanwezig kunnen zijn. Of er binnen het plangebied echter ook sprake is van erosie van de bodem is nog niet vastgesteld. Eventuele bodemerosie zal middels een landschappelijk booronderzoek moeten worden vastgesteld. Uit de omgeving van het plangebied zijn tot op heden nog geen concrete aanwijzingen voor menselijke activiteiten in de Steentijd gevonden. Echter, dergelijke vondsten kunnen in dit geval ook zeer locatie specifiek (getuigenheuvel) aangetroffen worden.
Geconcludeerd kan worden dat de landschappelijke ligging een gunstige factor kan zijn voor het aantreffen van (vuursteen)sites uit het Laat-Paleolithicum of Mesolithicum, maar dat deze verwachting iets afgeschaald moet worden vanwege mogelijke latere verstoringen door erosie of huidig gebruik. Landschappelijk booronderzoek zal echter nog moeten uitwijzen of er binnen het plangebied nog intacte bodemprofielen aanwezig zijn en/of wat eventueel de mate van verstoring is.

Verder is er wel een archeologische verwachting voor resten en/of sporen vanaf het Neolithicum tot en met de late middeleeuwen. Resten en/of sporen uit deze perioden zijn mogelijk minder onderhevig geweest aan de erosie en bijgevolg intact gebleven. Deze sporen kenmerken zich immers door een sporenniveau en zullen zich manifesteren in de vorm van overblijfselen van nederzettingen, kuilen, putten en erfafscheidingen. Het sporenniveau is het beste zichtbaar juist onder de bouwvoor (Ap-horizont). Momenteel is de exacte dikte van de bouwvoor echter niet geweten.

Tot slot is er geen archeologische verwachting voor archeologische resten en/of sporen vanaf de Nieuwe Tijd aangezien het plangebied volgens de historische kaarten onbebouwd is gebleven tot in de jaren '70.

De geplande werken houden in dat er 85 appartementen en assistentiewoningen met een ondergrondse parking en landschapsaanleg worden voorzien.

2.2 Resultaten van de vervolgonderzoeken

Vanuit het bureauonderzoek werd een landschappelijk bodemonderzoek geadviseerd. Hierbij werd duidelijk dat bepaalde delen binnen het plangebied nog intact waren. Daarom werd vervolgens een verkennend booronderzoek uitgevoerd om een mogelijk steentijdsite op te sporen. Deze was uitgevoerd in de zuidoostelijke hoek van het plangebied, weliswaar met een negatief resultaat.

Het proefsleuvenonderzoek diende om een mogelijke archeologische vindplaats vanaf het Neolithicum op te sporen. Tijdens dit onderzoek werd de aanwezigheid van een plaggendek, ter hoogte van de voormalige speelplaats, vastgesteld. Het terrein zou dus vermoedelijk vanaf ergens in de Middeleeuwen in gebruik geweest zijn als akker. Tot slot werd een greppel aangetroffen die zich stratigrafisch onder het plaggendek bevond. Er werd echter geen materiaal in aangetroffen waardoor een datering uitbleef. De greppel werd vanwege de verstoringen slechts in één sleuf aangetroffen. Mogelijk betreft het een oudere perceelsgreppel.

Het proefsleuvenonderzoek concludeert dat het plangebied zeer weinig potentieel heeft tot kennisvermeerdering. Daarom adviseert het VEC om alvast dit deel van het plangebied vrij te geven. De drie meest noordelijke proefsleuven zullen in een late stadium worden uitgevoerd.

2.3 Geplande werken

De geplande werken houden in dat er 85 appartementen en assistentiewoningen met een ondergrondse parking en landschapsaanleg worden voorzien. Voor de gedetailleerde beschrijvingen worden verwezen naar de bijhorende nota en het bureauonderzoek.
De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

2.4 Bepaling van de maatregelen

In opdracht heeft Vlaams Erfgoed Centrum in december 2017 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie Heilig Hartsite, Kloosterstraat 3, 5 en 7 te Heist-op-den-Berg. De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen bouw van 85 appartementen en assistentiewoningen met ondergrondse parking en landschapsaanleg.

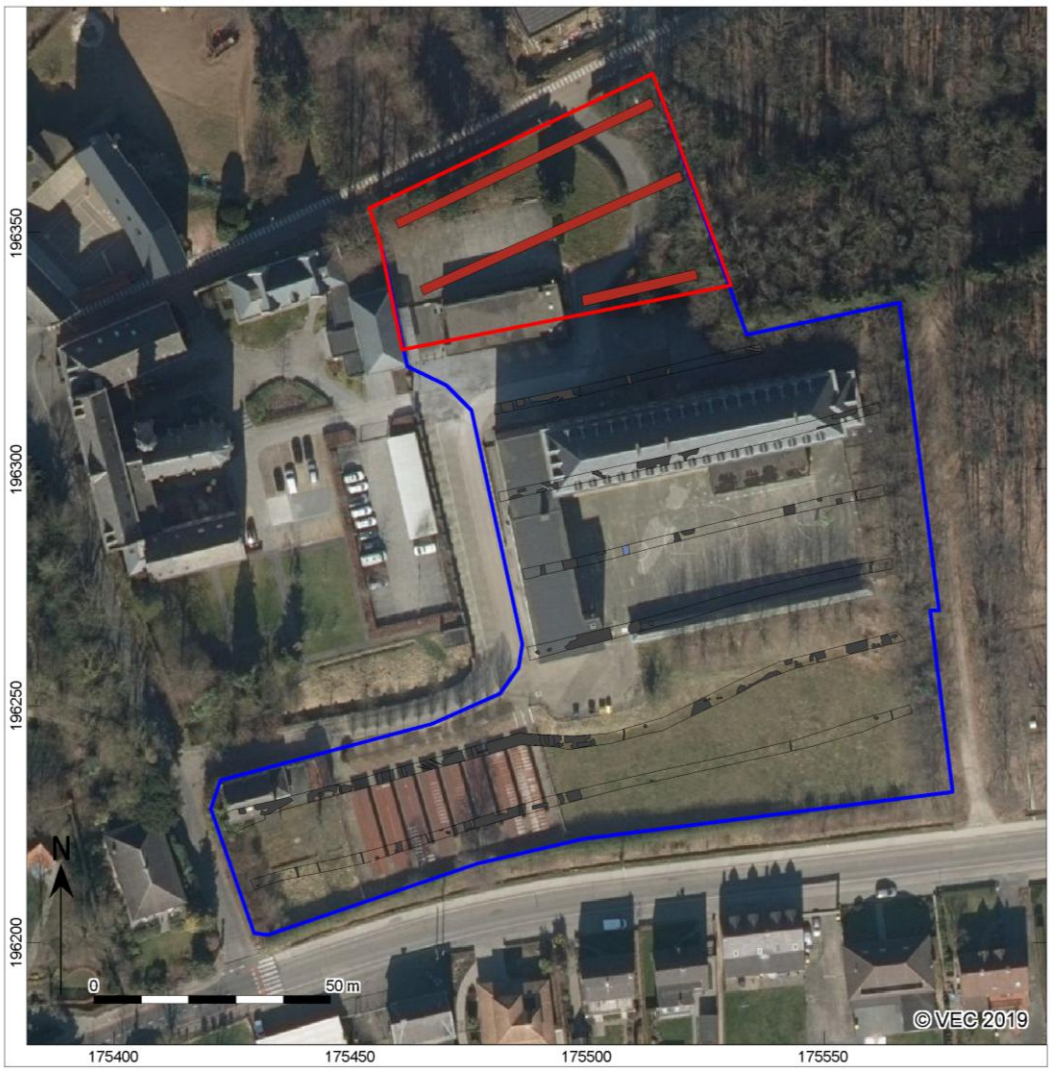
Uit de geraadpleegde bronnen bleek een zekere verwachting voor archeologische resten. Bijkomstig was er ook onvoldoende informatie in verband met de graad van verstoring binnen het plangebied. Daaropvolgende werd een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd waarbij duidelijk werd dat bepaalde delen binnen het plangebied nog intact waren. Daarom werd vervolgens een verkennend booronderzoek uitgevoerd om een mogelijk steentijdsite op te sporen. Deze was uitgevoerd in de zuidoostelijke hoek van het plangebied, weliswaar met een negatief resultaat.

Het proefsleuvenonderzoek diende om een mogelijke archeologische vindplaats vanaf het Neolithicum op te sporen. Tijdens dit onderzoek werd de aanwezigheid van een plaggendek, ter hoogte van de voormalige speelplaats, vastgesteld. Het terrein zou dus vermoedelijk vanaf ergens in de Middeleeuwen in gebruik geweest zijn als akker. Tot slot werd een greppel aangetroffen die zich stratigrafisch onder het plaggendek bevond. Er werd echter geen materiaal in aangetroffen waardoor een datering uitbleef. De greppel werd vanwege de verstoringen slechts in één sleuf aangetroffen. Mogelijk betreft het een oudere perceelsgreppel.

Het proefsleuvenonderzoek concludeert dat het plangebied zeer weinig potentieel heeft tot kennisvermeerdering. Daarom adviseert het VEC om alvast dit deel van het plangebied, aangegeven in blauw op afbeelding 3, vrij te geven. De drie meest noordelijke proefsleuven zullen in een later stadium worden uitgevoerd (aangeduid in het rood op afbeelding 3). Deze worden uitgevoerd wanneer de toegang naar de politie verlegd is. De planning gebeurt in samenspraak met de opdrachtgever.

De proefsleuven zullen aangelegd worden volgens dezelfde methode als fase 1, beschreven in het Programma van Maatregelen van de archeologienota (ID6326).

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.

Afb. 3. Aanduiding van de nog uit te voeren proefsleuven in het rood (fase 2).